

سنت

کلیدواژه: سنت، پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله، معصومان، حجیت، قول معصوم، فعل معصوم، تقریر معصوم.
پرسش: میزان حجیت افعال و کلمات حضرات معصومان چقدر است؟
پاسخ: یکی از ادله معتبر اسلام، سنت پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - و دیگر معصومان - صلی‌الله‌علیه‌وآله - است که همانند آیات قرآن برای مسلمانان حجیت است که به سه شکل قول، فعل و تقریر معصوم در دسترس ما قرار دارد. گفته‌ها و سخنان معصومان - علیهم‌السلام - را که در احادیث و روایات آمده است «قول معصوم»، اعمال و افعالی را که آنان انجام می‌داده‌اند، «فعل معصوم» و تأیید کردن سخن یا عمل دیگری را «تقریر معصوم» گویند. اگر معصوم - علیه‌السلام - کاری را انجام داد، دلالت بر مباح بودن عمل دارد و اگر کاری را انجام نداد، دلالت بر عدم وجوب دارد. اما **مستحب**، **حرام** یا مکروه بودن عمل دانسته نمی‌شود. مگر اینکه از دلیل یا نشانه یا علامت دیگری استفاده کنیم.

فهرست مندرجات

- ۱ - سنت از نظر اهل سنت
- ۲ - سنت از نظر شیعه
 - ۲.۱ - سخن امام علی
- ۳ - حجیت بودن معصومان
 - ۳.۱ - سخن خداوند متعال
 - ۳.۲ - سخن پیامبر اکرم
- ۴ - ۱. قول معصوم
 - ۴.۱ - دلالت گفتار معصوم
- ۵ - ۲. فعل معصوم
 - ۵.۱ - دلالت فعل معصوم
 - ۵.۲ - اعمال اختصاصی
 - ۵.۳ - شک در اعمال اختصاصی یا غیر اختصاصی
- ۶ - ۳. تقریر معصوم
 - ۶.۱ - کیفیت تقریر
- ۷ - شرایط حجیت تقریر
 - ۷.۱ - اول
 - ۷.۲ - دوم
 - ۷.۳ - سوم
- ۸ - دلالت گفتار
- ۹ - ترک واجبات از معصوم
- ۱۰ - پانویس
- ۱۱ - منبع

سنت از نظر اهل سنت

یکی از ادله معتبر اسلام در شناخت وظایف، تکالیف و حقوق و ... سنت است. از نظر اهل سنت (عامه)، قول، فعل و تقریر پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - "سنت" گفته می‌شود

سنت از نظر شیعه

از نظر شیعه، قول، فعل و تقریر همه معصومان - علیهم‌السلام - است؛ زیرا **ائمه** - علیهم‌السلام - از طرف خداوند متعال، توسط پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - به منصب امامت منصوب هستند و به **احکام الهی علم** دارند و آنچه را می‌گویند یا عمل می‌کنند، همان حکم خداست که نزد آنان است و به واسطه پیامبر یا مستقیماً، به آنان رسیده است.

← سخن امام علی

حضرت علی - علیه‌السلام - فرمود: "فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلَّمَنِي أَلْفَ بَابٍ مِنَ الْعِلْمِ يَفْتَحُ كُلُّ بَابٍ أَلْفَ بَابٍ"; "پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - به من هزار در از درهای علم را یاد داد که از هر دری هزار در باز می‌شود."^[۱]

حجت بودن معصومان

بنابراین **ائمه** - علیهم‌السلام - یکی از مصادر و منابع تشریح احکام و دستورات الهی هستند و کلام، عمل و تقریر آنان برای ما **حجت** است و باید آن را رعایت کنیم. خداوند مقام آنها را طوری قرار داده که ما باید وظایف و تکالیف خود را از آن بگیریم.

← سخن خداوند متعال

قرآن مجید می‌فرماید: "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ..."; "ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اطاعت کنید خدا را! و

اطاعت کنید پیامبر خدا و اولوالأمر (اوصیای پیامبر) را! و هرگاه در چیزی نزاع داشتید، آن را به خدا و پیامبر بازگردانید (و از آنها داوری بطلبید)... [۲]

← سخن پیامبر اکرم

رسول گرامی اسلام در این باره می‌فرماید: **أَنَّهُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - قَالَ إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ التَّقْلِينَ مَا إِنَّ تَمَسَّكُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللَّهِ وَ عِزَّتِي أَهْلَ بَيْتِي وَ إِنَّمَا لَنْ يُفْتَرَقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ**؛ "من دو چیز گران‌بها و ارزنده در نزد شما می‌گذارم: **کتاب خدا و عترت و خاندانم** را. تا هنگامی که به آن دو متمسک می‌شوید هرگز گمراه نخواهید شد و این دو یادگار من هیچ‌گاه از هم جدا نمی‌شوند، تا در کنار حوض بر من وارد گردند." [۲]

بنابراین از آنجا که حضرات معصومان - علیهم‌السلام - از طرف خداوند منصوب هستند سنت (قول، فعل و تقریر) آنان حجت بوده و اطاعتشان بر همگان لازم است.

۱. قول معصوم

گفته‌ها و سخنان معصومان - علیهم‌السلام - را که در **احادیث** و روایات آمده است، «قول معصوم» می‌گویند. در مواردی که احکام الهی در گفتار معصومان - علیهم‌السلام - بیان شده باشد، برای **فقیه و مجتهد** کافی است که طبق شرایطش به آن استناد نماید.

← دلالت گفتار معصوم

دلالت گفتار **امام** از دلالت فعل و **عمل** آن بزرگواران بیشتر و روشن‌تر است؛ زیرا در کلام و گفتار امکان استفاده از **الفاظ** و کلمات و صیغه‌های خاصی که کاملاً دلالت بر منظور داشته باشد و **حکم** را به صورت روشن بیان کند، وجود دارد.

۲. فعل معصوم

اعمال و افعالی را که معصومان - علیهم‌السلام - انجام می‌داده‌اند، «فعل معصوم» می‌نامند.

← دلالت فعل معصوم

مقدار دلالت فعل معصوم - علیهم‌السلام - این است که اگر کاری را انجام داد، دلالت دارد که کار مباح است (انجامش اشکالی ندارد)؛ اما **واجب** یا **مستحب** بودن فعل را نمی‌رساند و اگر کاری را انجام نداد، دلالت دارد که فعل، حداقل واجب نیست؛ اما بر حرمت یا کراهت دلالت ندارد. مگر اینکه از دلیل یا نشانه یا علامت دیگری بفهمیم که واجب، مستحب، **حرام** یا مکروه است. [۴]

← اعمال اختصاصی

البته این (مسئله فوق) در صورتی است که آن عمل از اعمال اختصاصی منصب **نبوت** یا **امامت** نباشد؛ اما اگر بدانیم عملی که از **معصوم** صادر شده است، از **اعمال** اختصاصی اوست، که ما وظیفه اطاعت و الگوگیری در آن عمل را نداریم؛ مثل **وجوب نماز شب** یا **ازدواج** با بیش از چهار **همسر** دائم برای پیامبر.

← شک در اعمال اختصاصی یا غیر اختصاصی

همچنین در جایی که **شک** داریم که عملی را که معصوم - علیهم‌السلام - انجام داده از اعمال اختصاصی اوست یا از اعمال غیر اختصاصی، باید بنا را بر این بگذاریم که از اعمال و وظایف اختصاصی آن حضرت نیست؛ زیرا پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - و **امامان** - علیهم‌السلام - در درجه اول انسان‌هایی مانند ما هستند و اصل اشتراک در تکالیف **حکم** می‌کند همه تکالیفی را که ما داریم، آنان نیز داشته باشند؛ مگر مواردی خاص که دلیل داشته باشیم آنان مکلف به تکلیف دیگری هستند.

پس در مواردی که احکام و قوانین الهی در **عمل** و کردار معصوم متجلی شده باشد، **فقها** و مجتهدان و سایر مسلمانان و مردم می‌توانند طبق شرایطش به آن استناد نمایند و براساس آن **فتوا** دهند یا عمل کنند.

بنابراین فعل و عمل معصوم بیان‌کننده حکم شرعی است؛ اما دلالتش به اندازه گفتار و کلام نیست.

۳. تقریر معصوم

تأیید و امضای گفتار یا عمل دیگران از سوی معصومان - علیهم‌السلام - را «تقریر معصوم» می‌گویند.

← کیفیت تقریر

کیفیت تقریر بدین صورت است که اگر سخنی در حضور معصوم گفته می‌شد یا عملی در محضرشان صورت می‌گرفت که مورد تأیید و رضایت آنان بود، به‌گونه‌ای رضایت و تأیید خویش را در مقابل آن ابراز می‌داشتند؛ مثلاً چنانچه در حضور معصوم به شکلی **وضو** می‌گرفتند یا **نماز** می‌خواندند، یا سخنی را می‌گفتند و یا نسبتی را می‌دادند و حضرت در برابر آن سکوت می‌کردند، این **سکوت** نشانه تأیید و رضایت معصوم از آن عمل یا سخن می‌باشد که بدان «تقریر» گفته می‌شود؛ زیرا اگر آن سخن یا آن عمل از نظر شرعی اشتباه می‌بود، به دلیل **امر به معروف و نهی از منکر**، لازم است معصوم از آن جلوگیری کند.

شرایط حجیت تقریر

البته حجیت تقریر دارای شرایطی است که عبارتند از:

← اول

آن گفتار یا آن عمل در حضور **معصوم** گفته شده یا انجام گرفته باشد و یا اگر در حضور معصوم نیست، خبرش به معصوم رسیده باشد و ایشان آن را تقریر نمایند.

← دوم

معصوم نسبت به آن گفتار یا آن عمل توجه و **علم** داشته باشند.

← سوم

معصوم توانایی آگاه نمودن فرد و جلوگیری کردن از شخص را در صورتی که خطا می‌کند، داشته باشند؛ مثلاً در حال **تقیه** به سر نبرند.

پس تقریر معصوم «تأیید» **سخن** یا عمل دیگری است. چنین تقریری برای مجتهد نیز حجت است و می‌تواند طبق شرایطش بدان استناد نماید.

دلالت گفتار

از آنچه بیان شد، می‌توان نتیجه گرفت که دلالت گفتار بیشتر و روشن‌تر است؛ زیرا در کلام و گفتار امکان استفاده از **الفاظ** و کلمات و صیغه‌های خاصی که کاملاً دلالت بر منظور داشته باشد و حکم را به صورت روشن بیان کند، وجود دارد؛ درحالی‌که مقدار دلالت عمل بسیار محدود است و در شرایط خاص، فقط بر جواز یا عدم وجوب فعل دلالت دارد.

ترک واجبات از معصوم

در پاسخ به آخرین قسمت سؤال باید بگوییم، اگرچه حضرات معصومان در موارد زیادی **تقیه** می‌کردند یا یاران خود را امر به تقیه می‌کردند، اما گزارش نشده است که خود آنان در موردی، واجبی مانند **نماز** را ترک کرده باشند.

پانویس

- ↑ علامه مجلسی، مجدباقر، بحارالأنوار، ج ۳۱، ص ۴۳۳.
- ↑ نساء (۴)، آیه ۵۹.
- ↑ عاملی، شیخ خر، وسائل الشیعة، ج ۲۷، ص ۲۴.
- ↑ مظفر، مجدرضا، اصول الفقه، ج ۲، ص ۵۷، انتشارات دارالتعارف، بیروت، ط چهارم ۱۴۰۳ هـ ۱۹۸۳ م.

منبع

پایگاه اسلام کوئست.

رده‌های این صفحه : اصول فقه | مباحث حجت